

Heldutasuna ala heldukeria?

Oraingoan, Euskadi Irratiko Eider Adeletxeren gogoeta bat ardatz hartuta, haurren eta helduon arteko harreman eta tratuen inguruan hausnartzeko aukera izango dugu.

Sekuentzia honetan hau egin dezakezu:

- Helduen eta haurren munduak deskribatzeko hitzak bilatu eta aztertu.
- Entzungaiaren mezu nagusia osatu eta galderei erantzun.
- Audioan erabilitako lexikoa aztertu.
- Atzizkiak erabiliz, hitz berriak sortu.
- Euskaltzaindiari gutun bat idatzi, hitz berri bat hiztegian sartzea proposatzeko.

Adimen artifizialak sortutako irudia

Entzun aurretik

1. Bi mundu desberdin

Nolakoa da helduon pertzepzioa munduaz? Eta haurrena? Elkartu talde txikietan, eta osatu zutabeak bururatzen zaizkizuen hitzekin. Zutabe bakoitzean, idatzi lauzpabost hitz adierazgarri. Amaitutakoan, jarri talde handian eta idatzi zerrendak arbelean.

TALDEAN

Unplash

Helduen mundua

Haurren mundua

errealitatea

jolasa

lana

ametsa

ardura

kolorea

Ariketa egin ondoren, komentatu talde handian, eta atera ondorioak.

Jarri, berriz, talde txikietan, eta erantzun galdera hauei.

TALDEAN

Zein da haurren eta helduen arteko harremanaren gakoa?

Zer da "heldukrazia"? Hipotesiak egin.

Partekatu zuen erantzunak talde handian. Erantzuna audioa entzun ondoren jakingo duzue.

Entzun bitartean

2. Zeri buruz aritu dira irratsaioan?

BAKARKA

Entzun arretaz Euskadi Irratiko *Faktoria* saioan *Mejillon Tigre* kolektiboko Eider Adeletzek egindako *Hitz esana* kolaborazioa, eta erantzun galderei.

Zein da hausnarketaren mezua?

[heldukrazia](#)

Partekatu egindakoa ikaskide batekin. Erantzun zuzenak 7. orrialdean daude.

3. Entzungaiaren ulermena lantzen

Entzun irratsaioa berriro, eta esan ondoko ideiak egia ala gezurra diren.

BAKARKA

a) Haurrak ispilu gisa: egileak dio haurrek “birkonektatzen” gaituztela gure emozio eta erritmo naturalekin.	E	G
b) Egileak dio helduek, oro har, haurrak ulertzen eta entzuten dituztela, pazientzia handiz.	E	G
c) “Heldukrazia” kritikatu: helduen munduko boterea, itxurakeria eta emozio-hipokresia agerian uzten dira.	E	G
d) Testuak dio haurrek ez dutela balio sozialik, eta horregatik ez dutela ezer aldatzeko gaitasunik.	E	G
e) Deseraikuntza soziala: generoa eta arraza bezala, “heldukeria” ere deseraiki daitekeela proposatzen du.	E	G
f) Jolasa eta maitasuna balio gisa jartzen dira: bizitza sinplearen plazerak goraipatzen dira.	E	G

Partekatu egindakoa ikaskide batekin. Erantzun zuzenak 7. orrialdean daude.

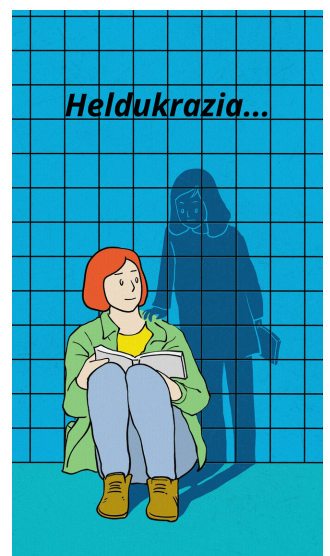
Elkartu ikaskide batekin. Entzungaian, Eider Adeletxek hainbat adibide eman ditu “heldukrazia” zer den azaltzeko; zerrendatuko dituzue? Adibide gehiagorik bururatzen al zaizue?

TALDEAN

Zer da heldukrazia?

1. *Autobusetako aulkietan hankak zintzilik geratzen zaizkizuenean, “umemoko” eta “ume bat baino okerragoa zara” esaldiak.*

2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

Pixabay

Partekatu egindakoa talde handian. Erantzun zuzenak 7. orrialdean daude.

Entzun ondoren

4. Hitz berriak sortzeko bideak

TALDEAN

Elkartu ikaskide batekin, eta saiatu definitzen audioan entzun dituzuen hitzok. Ondoren, aztertu nolakoak diren, eta erantzun galderei.

Deseraiki:

Heldukeria:

Eraikuntza soziala:

Heldutasuna:

Heldukrazia:

Nola daude osatuta hitz horiek?

Zein da *heldutasuna* eta *heldukeria* hitzen arteko desberdintasuna?

Zer adierazten du **-tasun** atzizkiak?

Zer adierazten du **-keria** atzizkiak?

Bi hitz horiek hiztegian daudela uste duzue, edo asmatu egin ditu?

TALDEAN

Bilatu “heldukrazia” eta “heldukeria” hitzak hiztegian. Ez baldin badaude, zuen ustez, zergatik sortu ditu Adeletzek, zer asmorekin?

Partekatu egindakoa talde handian, eta atera ondorioak.
Erantzun zuzenak 7. eta 8. orrialdeetan daude.

5. Izan hitzen sortzaile!

TALDEAN

Lexikoa zabaltzeko, hitz berriak sor ditzakegu atzizkien bidez. Jar zaitezte hiruko taldetan, eta euskarak eskaintzen dizkigun tresna horiekin, sor itzazue helburu jakin bati lotutako terminoak. Azaldu bakoitzak zer esan nahi duen.

Hiztegia erabil dezakezue, bai hitzak sortzeko, bai sortutakoak lehenetik existitzen diren egiaztatzeko.

0) **euskaltegitasun:** *euskaltegiko ikasleek garatzen duten ezaugarria, euskaltegiarekiko lotura estua, askatzen zaila.*

1) _____

2) _____

3) _____

4) _____

Pixabay

Partekatu egindakoa talde handian, eta aukeratu irudimen handienekoa, politena, umoretsuena, ironikoen...

ATZIZKIAK: hitz berriak sortzeko aukera

Nolakotasuna, izaera edo lanbidea adierako izenak	-tasun, -keria, -go, -tza, -gintza, -era
Izen bizidunak sortzen dituztenak	-ari, -gin, -gile, -le, -tzaile, -ko, -zale, -sa
Izen multzokarien sortzaileak	-di, -eria, -tza, -keta, -kada, -te
Objektua, tresna, lekua adierazten duten izenen sortzaileak	-gailu, -garri, -ki, -kada, -kari, -kin, -kizun, -ko, -gia, -tegi
Gertaera, egoera edo ondorio izenen sortzaileak	-dura, -era, -keta, -kunde, -kuntza, -men/-pen, -tza/-tze, -tze/-te, -zio

BAKARKA

6. Euskaltzaindiari eskaera

Ariketa hau etxean egin dezakezu. Aukera ezazu aurreko ariketan ikasgelan asmatutako hitzetako bat, eta idatzi gutuna Euskaltzaindiari hitz hori hiztegian sartzea eskatzeko. Argudiatu zergatik uste duzun beharrezkoa dela hori egitea (jendartean oso zabalduta dagoen joera bat delako, ikusezina den arazo bat ikusarazten duelako...). 150 hitz inguru idatzi behar dituzu.

Zuzentzeko, eman irakasleari.

Irakasleak zuzendu, eta, hurrengo batean, eskaera-gutun egoki bat irakurriko du, egilea nor den esan gabe.

ERANTZUNAK

2. Zeri buruz aritu dira irratsaioan?

Poemak aldarrikatzen du haurren izaerak —jolasak, jakin-minak, irudimenak eta maitasun-beharrak— gure gizartean berriro ere leku garrantzitsua izan behar duela. Helduok askotan “heldukrazia” deritzon botere-egituran bizi gara: arauak, seriotasuna eta erritmo bizia nagusi dira. Horrek haurrek dakartzaten bizitasuna, erritmo naturala eta afektibitatea lausotzen ditu.

3. Entzungaiaren ulermena lantzen

- a) egia; b) gezurra; c) egia; d) gezurra; e) egia; f) egia.
- 1. Autobusetako aulkietan hankak zintzilik geratzen zaizkizuenean, “umemoko” eta “ume bat baino okerragoa zara” esaldiak.
- 2. “Ze polita zauden” esatea pozik zaudetenean, eta “ze itsusi” negar-malkoak begi-ertzean lehertzen zaizkizuenean.
- 3. “Aita, aita, aita” deitu, eta, haserre, “Zer nahi duzu?” garrasika erantzuten dugunean.
- 4. Mugikorra helduen begietan imantatuta.
- 5. Oraindik zerbait izango ez bazinate (bazinete) bezala galdetzea: “Zer izango zara handitan?”.
- 6. Zuei eskatzea geuk ere kostata egiten duguna.

4. Hitzak sortzen trebatuko gara?

Deseraiki. Kontzeptu jakinak aztertzea (testu honetan, generoa eta arraza), horiek desegin edo ahaztu eta beste balio batzuen arabera egituratzeko.

Heldukeria. Heldutasuna bertutetzat dugun moduan, heldua izatea, baina horrek dakartzan ezaugarri txar guztiekin. Hitz asmatua da, -keria atzizkia erabilita.

Eraikuntza soziala. Errealitatea interpretatzeko modua, gizarteak objektibotzat jotzen duena, baina kulturaren bidez sortu dena.

Heldutasuna. Heldua denaren nolakotasuna. Bizi-osotasuna lortu den aldia. Zentzutasuna edo zuhurtzia duenaren nolakotasuna.

Heldukrazia. Hitz asmatua da, greziar jatorriko atzizkia erabilita. “Helduen agintea edo aginpidea oinarri duen sistema” esan nahi du.

Nola osatu dira?

Des + eraiki: Amaiera jakina duen prozesua edo gertaera adierazten duten aditzekin joan daiteke. ‘Kontrakoa’ balioa ematen dio oinarriari; aditzoinak adierazten duen ekintzaren kontrakoa, alegia.

Erai(ki) + kuntza: Aditzoinak adierazten duen gertaera edo ekintza hori gauzatzea, eta ekintza horren ondorioa: antolakuntza, hizkuntza...

Heldu+ keria: 1. Txartzat jotzen den ezaugarri abstraktua: harrokeria. 2. Ekintza zehatza: txerrikeria, bihurrikeria...

Heldu + tasun: Ezaugarri abstraktua adierazten du, positiboa: laguntasun

Heldu + krazia: Agintea adierazteko atzizkia.

-tasun eta -keria, desberdintasunak

heldutasuna / heldukeria: Biak dira heldua denaren nolakotasunak; ezaugarri abstraktuak adierazten dituzte, baina bat ontzat eta bestea txartzat jotzen dira.

Zer asmorekin sortu ditu “heldukrazia” eta “heldukeria”?

Hitz horiek sortu izana ez da kasualitatea: bi neologismo horiek poemaren mezuaren parte dira. Haurren eta helduen arteko botere-harremanak izendatzeko, lexikoan hutsune bat dago: ez duguhitz zehatzik helduen egiturazko botere hori izendatzeko, eta “-krazia” atzizkia boterearekin lotzen dugu (demokrazia, teknokrazia...). Hitz asmatuen bidez, egileak ironia eta kritika uztartzen ditu:

- “heldukrazia” = helduek arauak, erritmoa eta diskurtsoa inposatzen duten sistema.
- “heldukeria” = heldu izate hutsak dakarren portaera, inertzia edo botere-modu txarra.

Egileraren helburua ez da soilik izendatzea, pentsaraztea baizik.

HIZTEGI LAGUNGARRIA

Heldukrazia. Asmatutako hitza da, greziar jatorriko atzizkia erabilita. “Helduen agintea edo aginpidea oinarri duen sistema” esan nahi du.

Kostata egin. Zailtasun handiarekin, nekez egin.

Heldukeria. Heldutasuna bertutetzat dugun moduan, heldua izatea, baina horrek dakartzan ezaugarri txar guztiekin.

Deseraiki. Kontzeptu jakinak aztertzea (testu honetan, generoa eta arraza), horiek desegin edo ahaztu eta beste balio batzuen arabera egituratzeko.

Eraikuntza sozial. Errealitatea interpretatzeko modua, gizarteak objektibotzat jotzen duena, baina kulturaren bidez sortu dena.

Heldu izate hutsak dakarren boterea. Heldua izateagatik, berez lortzen den boterea.

TRANSKRIPZIOA

Eider Adeletxe. Haurrek baduzue zerbait erritmo naturalarekin konektatzen zaituztena, eta gu ere birkonektatzen gaituzue horrela. Zuentzako da poema hau. Prest?

Denok nahi ditugu donuts hegalariak, eskolara salto-saltoan joan eta eskola atrakzio-parke bat izatea.

Denok nahi ditugu txutxezko etxeak, dragoi bat eduki eta arrano baten gainean bidaiatu.

Denok nahi dugu espazioan besarkada bat eman. Batez ere, besarkada bat da denok nahi duguna.

Eta amatxokin (amatxorekin) egon eta hortz bat puskatzen bazaizu, beste bat ateratzea.

Gora bokata Nocilla (Nocilla bokata)! Eta behera heldukrazia!

Zer da “heldukrazia”? galdetuko duzue orain, 10.000 galdera egiten dituzuelako egunero. Ba, heldukrazia da (dira) autobusetako aulkietan hankak zintzilik geratzen zaizkizuenean, “umemoko” eta “ume bat baino okerragoa zara” esaldiak.

Heldukrazia da “ze polita zauden” esatea pozik zaudetenean, eta “ze itsusi” negar malkoak begi-ertzean lehertzen zaizkizuenean. “Aita, aita, aita...” deitu eta, haserre, “Zer nahi duzu?” garrasika erantzuten dugunean. Heldukrazia da, mugikorra helduen begietan imantatuta; oraindik zerbait izango ez bazinate (bazinete) bezala galdetzea “Zer izango zara handitan?” eta zuei eskatzea guk ere kostata egiten duguna. Beraz, esaten badizute “Gaur egungo umeak bla-bla-bla-bla-bla-ba”, ba erantzun iezaiezue: “Gaur egungo helduak bla-bla-bla-bla -bla-bla-bla”. Gora goxokiak ostiraletan!, eta behera jangelako kalabazin-tortilla!

Eta, bide batez, galdera bat: nahi duzue zuek ere hilabete batez heldu izan? Bai? Ba, jakin dezazuela ez dela batere erraza ere. Denok nahi dugu lan gutxiago eta jolas gehiago, eta amatxokin egon eta hortz bat puskatzen bazaizu, beste bat ateratzea. Imajinatu mundu bat haurrik gabe. Uf, ze aspergarria! Deseraiki badaitezke generoa eta arraza, heldukeria —eraikuntza sozial bezala ulertuta ere— deseraiki daiteke; birplanteatu daiteke heldu izate hutsak dakarren boterea. Azken esaldi hori ez duzue ulertu, badakit, baina haurrek baduzue zerbait, beti jostailutxo bat aldean, eskuak koloretsu margotuta eta kontaktua bilatzen duzuela, gu ere birkonektatzera eramaten gaituzuela. Eta horregatik, ba, mila esker. Eta hau bai ulertuko duzuela: gora bokata txorizo (txorizo-bokata) eta “Sugus piña”, eta gora zuek!